

Oikeustapauskokoelma

Yhdistetyt asiat T-56/09 ja T-73/09

**Saint-Gobain Glass France SA ym.
vastaan
Euroopan komissio**

Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Euroopan autonlasimarkkinat — Päätös, jossa todetaan EY 81 artiklan rikkominen — Markkinoiden jakamista koskevat sopimukset ja kaupallisesti arkaluonteisten tietojen vaihtaminen — Asetus (EY) N:o 1/2003 — Lainvastaisuusväite — Sakot — Vuoden 2006 suuntaviivojen taannehtiva soveltaminen sakkojen suuruutta määritettäessä — Myyntiarvot — Uusiminen — Sakon lisäsumma — Kilpailusääntöjen rikkomisesta vastuuseen joutuminen — Sakon enimmäismäärä — Konsernin konsolidoitu liikevaihto

Tiivistelmä – Unionin yleisen tuomioistuimen tuomio (toinen jaosto) 27.3.2014

1. *Unionin oikeus — Periaatteet — Perusoikeudet — Unionin tuomioistuimet takaavat perusoikeuksien noudattamisen — Jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin — Oikeus on vahvistettu Euroopan ihmisoikeussopimuksessa — Oikeus on vahvistettu Euroopan unionin perusoikeuskirjassa — Kilpailualan hallinnolliset menettelyt ja tuomioistuinmenettelyt — Sovellettavuus — Ulottuvuus*

(EY 81, EY 82 ja EY 230 artikla; Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan toinen kohta; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 5 kohta)

2. *Unionin oikeus — Periaatteet — Oikeus tehokkaaseen oikeussuojaan — Oikeus on vahvistettu Euroopan unionin perusoikeuskirjassa — Komission kilpailun alalla tekemien päätösten tuomioistuinvalvonta — Laillisuusvalvonta ja täysi harkintavalta oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen osalta — Oikeutta tehokkaaseen oikeussuojaan ei ole loukattu*

(EY 81, EY 82 ja EY 230 artikla; Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan toinen kohta; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 31 artikla)

3. *Unionin oikeus — Periaatteet — Perusoikeudet — Syyttömyysolettama — Menettely kilpailuoikeudellisissa asioissa — Sovellettavuus — Ulottuvuus — Sellaisten seuraamusten täytäntöönpano, jotka eivät ole lopullisia — Hyväksyttävyyys*

(EY 81 artiklan 1 kohta; SEU 6 artiklan 2 kohta; Euroopan unionin perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohta; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 2 artikla; komission asetukset N:o 773/2004)

4. *Kilpailu — Hallinnollinen menettely — Väitetiedoksianto — Välttämätön sisältö — Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen — Suunnitellun sakon laskentaperusteisiin liittyvät tiedot — Ennakkotiedot — Komissio ei ole velvollinen ilmoittamaan mahdollisesta politiikan muuttamisesta sakkojen tason osalta*

(EY 81 ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 27 artikla)

5. *Kilpailu — Sakot — Päätös, jossa määrätään sakkoja — Perusteluvelvollisuuden laajuus — Niiden arviointiperusteiden ilmoittaminen, joiden perusteella komissio on voinut määrittää rikkomisen vakavuuden ja keston — Riittävä ilmoitus — Komissiolla ei ole velvollisuutta ilmoittaa sakkojen laskentaan liittyviä numerotietoja*

(EY 81, EY 82 ja EY 253 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta)

6. *Kilpailu — Unionin kilpailusäännöt — Rikkomiset — Vastuuseen joutuminen — Emoyhtiö ja tytäryhtiöt — Taloudellinen kokonaisuus — Arviointiperusteet — Olettama siitä, että emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa kokonaan omistamiinsa tytäryhtiöihin — Olettaman kumottavuus — Seikat, joilla tämä olettaja voidaan kumota — Holdingyhtiön omistama tytäryhtiö — Seikka, joka ei riitä kumoamaan kyseistä olettamaa*

(EY 81 ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta)

7. *Kilpailu — Unionin kilpailusäännöt — Rikkomiset — Vastuuseen joutuminen — Emoyhtiö ja tytäryhtiöt — Taloudellinen kokonaisuus — Arviointiperusteet — Olettama siitä, että emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa kokonaan omistamiinsa tytäryhtiöihin — Olettaman kumottavuus — Arvioinnissa otetaan huomioon syyttömyysolettama sekä seuraamusten yksilöllisyyttä, oikeusvarmuutta ja asianosaisten prosessuaalista yhdenvertaisuutta koskevat periaatteet*

(EY 81 ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta)

8. *Kilpailu — Unionin kilpailusäännöt — Rikkomiset — Vastuuseen joutuminen — Emoyhtiö ja tytäryhtiöt — Taloudellinen kokonaisuus — Arviointiperusteet — Olettama siitä, että emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa kokonaan omistamiinsa tytäryhtiöihin — Olettaman kumoamista tavoittelevan yrityksen näyttövelvollisuus — Kumottavuus*

(EY 81 ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta)

9. *Unionin oikeus — Periaatteet — Kielto soveltaa rikoslainsäädäntöä taannehtivasti — Soveltamisala — Kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi määrättävät sakot kuuluvat tämän kiellon soveltamisalaan — Tämän kiellon mahdollinen rikkominen sen vuoksi, että sakkoja laskettaessa suuntaviivoja on sovellettu kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka on tapahtunut ennen niiden antamista — Kieltoa ei ole rikottu*

(EY 81 ja EY 82 artikla; Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohta; komission tiedonannot 98/C 9/03 ja 2006/C 210/02)

10. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Sakkojen laskemisesta annettujen suuntaviivojen soveltaminen — Taannehtivuuskieltoa koskeva periaatetta ei ole loukattu — Oikeusvarmuuden periaatetta ei ole loukattu*

(EY 81 ja EY 82 artikla; Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohta; komission tiedonannot 98/C 9/03 ja 2006/C 210/02)

11. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Rikkomisen vakavuus — Raskauttavat seikat — Uusiminen — Samaan taloudelliseen kokonaisuuteen kuuluvien yritysten toistuvat samankaltaiset kilpailusääntöjen rikkomiset — Kuuluminen uusimisen käsitteen soveltamisalaan — Edellytykset — Komission todistustaakka*

(EY 81 artiklan 1 kohta ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 2006/C 210/02 28 kohdan ensimmäinen luetelmakohta)

12. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Rikkomisen vakavuus — Raskauttavat seikat — Uusiminen — Käsite — Yritys, jolle ei ole määrätty seuraamuksia aikaisemmalla komission päätöksellä ja jolle ei ole osoitettu väitetiedoksiantoa, ei voida katsoa syyllistyneen rikkomisen uusimiseen*

(EY 81 artiklan 1 kohta; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 2006/C 210/02 28 kohdan ensimmäinen luetelmakohta)

13. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Rikkomisen vakavuus — Raskauttavat seikat — Uusiminen — Käsite — Vanhentumisajan puuttuminen — Komission harkintavalta — Suhteellisuusperiaate — Aiemmasta rikkomisesta kuluneen ajan ottaminen huomioon*

(EY 81 artiklan 1 kohta; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 2006/C 210/02 28 kohdan ensimmäinen luetelmakohta)

14. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Rikkomisen vakavuus — Sakon määrääminen suhteessa rikkomiseen vakavuuden arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin — Sillä, että sakko ylittää kartellista saadun hyödyn määrän, ei ole merkitystä*

(EY 81 ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta; komission tiedonanto 2006/C 210/02)

15. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Rikkomisen vakavuus — Komission harkintavalta — Rikkomisen luonteeseen perustuva arviointi — Erittäin vakavat rikkomiset — Ei ole tarpeellista määrittellä rikkomisten vaikutusta ja maantieteellistä laajuutta*

(EY 81 artiklan 1 kohta; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 2006/C 210/02 21 ja 23 kohta)

16. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Varoittavuus — Yleisluonteinen vaatimus, jonka on ohjattava komissiota koko sakkojen laskennan ajan — Tietty vaihe, jossa suoritetaan kokonaisarviointi kaikista merkityksellisistä olosuhteista, ei ole välttämätön*

(EY 81 ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohta; komission tiedonannon 2006/C 210/02 19–26 kohta)

17. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Velvollisuutta ottaa huomioon kyseessä olevan yrityksen taloudellinen tilanne ei ole — Velvollisuutta ottaa huomioon poikkeuksellinen talouskriisi ei ole*

(EY 81 ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohta; komission tiedonannon 2006/C 210/02 35 kohta)

18. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Sakkojen määrän alentaminen rikkomiseen syyllistyneen yrityksen yhteistyön perusteella — Edellytykset — Sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan hakemuksen tekeminen — Komission harkintavalta — Sen huomioon ottaminen, että kyseinen yritys ei ole kiistänyt tosiseikkoja — Rajat*

(EY 81 ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artikla; komission tiedonannon 2002/C 45/03 20–25 kohta)

19. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Rikkomisen vakavuus — Lieventävät seikat — Rikkomiseen syyllistyneen yrityksen yhteistyö sakoista vapauttamista ja sakkojen lieventämistä koskevan tiedonannon soveltamisalan ulkopuolella — Arviointiperusteet — Sen huomioon ottaminen, että kyseinen yritys ei ole kiistänyt tosiseikkoja — Rajat*

(EY 81 ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohta; komission tiedonannon 2006/C 210/02 29 kohta)

20. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Enimmäismäärän laskeminen — Huomioon otettava liikevaihto — Yrityksenä toimivaan taloudelliseen yksikköön kuuluvien yhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto — Useilla teollisuudenaloilla toimiva konserni — Sillä, että komission päätös koskee vain yhtä näistä aloista, ei ole merkitystä*

(EY 81 ja EY 82 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta)

21. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Unionin yleisen tuomioistuimen täysi harkintavalta — Sakon määrän korottaminen uusimisen perusteella — Oikeudellinen virhe, joka liittyy erehdykseen uusimiseen syyllistyneistä henkilöistä — Sakon korotuksen alentaminen*

(EY 81 artiklan 1 kohta; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta ja 31 artikla)

22. *Unionin oikeus — Periaatteet — Perusoikeudet — Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin — Kohtuullisen ajan noudattaminen — Kilpailualan hallinnolliset menettelyt ja tuomioistuinmenettelyt — Sovellettavuus*

(EY 81 ja EY 82 artikla; Euroopan unionin perusoikeuskirjan 41 artiklan 1 kohta ja 47 artiklan toinen kohta)

23. *Tuomioistuinmenettely — Oikeudenkäynnin kesto unionin yleisessä tuomioistuimessa — Kohtuullinen aika — Kilpailusääntöjen rikkomista koskeva oikeusriita — Kohtuullisen ajan noudattamatta jättäminen — Seuraukset — Vahingonkorvauskanne — Vahingonkorvauskanteen itsenäisyys kumoamiskanteeseen nähden*

(EY 81 ja EY 82 artikla; Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan toinen kohta)

24. *Unionin oikeus — Periaatteet — Perusoikeudet — Unionin tuomioistuimet takaavat perusoikeuksien noudattamisen — Euroopan ihmisoikeussopimuksen huomioon ottaminen — Jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin — Unionin yleisen tuomioistuimen jaosto, jota pyydetään arvioimaan, onko se itse ollut perusteettomasti myöhässä asian käsittelyssä — Puolueettomuuden puuttuminen — Kanneperusteiden tutkimatta jättäminen*

(Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan toinen kohta)

1. Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIOS) 6 artiklan 1 kappaleessa taattu oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on unionin oikeuden yleinen periaate, joka ilmaistaan nykyisin Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan toisessa kohdassa.

Lisäksi on todettava, että komissio ei ole ”tuomioistuin” EIOS:n 6 artiklassa tarkoitetulla tavalla eikä perusoikeuskirjan 47 artiklan toisessa kohdassa tarkoitetulla tavalla. Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 5 kohdassa säädetään myös nimenomaisesti, että komission päätökset, joissa määrätään sakkoja kilpailusääntöjen rikkomisesta, eivät ole rikosoikeudellisia.

Kun kuitenkin otetaan huomioon kyseisten rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus, oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin koskevaa periaatetta sovelletaan yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on täsmentänyt, ettei EIOS:n 6 artiklan 1 kappaleen noudattaminen ole esteenä sille, että ”rangaistuksen” määrää kilpailuoikeuden alan seuraamusten määräämiseen toimivaltainen hallintoviranomainen, kunhan sen tekemää päätöstä voi myöhemmin valvoa lainkäyttöelin, jolla on täysi harkintavaltaa. Tällaisen elimen ominaisuuksiin kuuluu toimivalta muuttaa alemmanasteisen elimen tekemää päätöstä miltä tahansa osin, sekä tosiseikkojen että oikeudellisten seikkojen osalta. Tällaisissa tapauksissa tuomioistuinvalvonnan ei pidä rajoittua vain valvonnan kohteeksi saatetun päätöksen ”ulkoisen” lainmukaisuuden tarkistamiseen, vaan tuomioistuimen on voitava arvioida kilpailuviranomaisen tekemien valintojen oikeasuhteisuutta ja tarkistaa sen tekemät tekniset arvioinnit.

Unionin yleisen tuomioistuimen harjoittama tuomioistuinvalvonta, joka koskee päätöksiä, joilla komissio määrää seuraamuksia unionin kilpailuoikeuden rikkomisista, täyttää nämä edellytykset.

(ks. 76–80 kohta)

2. Unionin yleisen tuomioistuimen harjoittama tuomioistuinvalvonta, joka koskee päätöksiä, joilla komissio määrää seuraamuksia unionin kilpailuoikeuden rikkomisista, täyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIOS) 6 artiklassa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan toisessa kohdassa tarkoitetun tehokkaan tuomioistuinvalvonnan edellytykset.

Aluksi on todettava, että unionin oikeudessa annetaan komissiolle valvontatehtävä, johon kuuluu myös EY 81 artiklan 1 kohdan ja EY 82 artiklan rikkomisten tutkiminen, ja että komissio on tässä hallinnollisessa menettelyssä velvollinen noudattamaan unionin oikeudessa säädettyjä menettelyllisiä takeita. Asetuksella N:o 1/2003 annetaan komissiolle lisäksi toimivalta päätöksellään määrätä rahamääräisiä seuraamuksia yrityksille ja yritysten yhteenliittymille, jotka tahallaan tai tuottamuksesta rikkovat edellä mainittuja perustamissopimuksen määräyksiä.

Lisäksi vaatimus, että tuomioistuinten harjoittaman tehokkaan valvonnan on koskettava kaikkia komission päätöksiä, joissa todetaan edellä mainittujen yhteisön kilpailusääntöjen rikkominen ja määrätään siitä seuraamus, on unionin oikeuden yleinen periaate, joka on lähtöisin jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä. Tämä periaate ilmaistaan nykyisin Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa.

Kilpailuoikeuden rikkomisista määrättäviä seuraamuksia koskevien komission päätösten tuomioistuinvalvonta, josta on määrätty perustamissopimuksissa ja jota on täydennetty asetuksella N:o 1/2003, on tämän periaatteen mukainen.

Ensinnäkin unionin yleinen tuomioistuin on riippumaton ja puolueeton, ja se perustettiin erityisesti siksi, että parannettaisiin tuomioistuimen tuomiovaltaan kuuluvien oikeussuojaa niiden asioiden osalta, jotka edellyttävät monimutkaisten tosiasioiden perusteellista tarkastelua.

Toiseksi komission päätöksen, jossa todetaan kilpailusääntöjen rikkominen ja määrätään siitä sakko luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, laillisuuteen kohdistuvaa valvontaa on EY 230 artiklan nojalla nostettujen kanteiden yhteydessä pidettävä kyseisen päätöksen tehokkaana tuomioistuinvalvontana. Kanneperusteet, joihin kyseinen luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö voi kumoamisvaatimuksensa tueksi vedota, ovat nimittäin sellaisia, että unionin yleinen tuomioistuin voi arvioida sekä sen, ovatko komission kilpailuoikeuden alalla esittämät syytökset oikeita oikeudellisten seikkojen osalta, että sen, ovatko ne oikeita tosiseikkojen osalta.

Kolmanneksi asetuksen N:o 1/2003 31 artiklan mukaan EY 230 artiklassa määrättyä laillisuusvalvontaa on täydennetty täydellä harkintavallalla, jonka nojalla tuomioistuin voi paitsi valvoa seuraamuksen lainmukaisuutta myös korvata komission harkinnan omallaan ja poistaa määrätyn sakon tai uhkasakon taikka alentaa tai korottaa sitä.

(ks. 80–86 kohta)

3. Syyttömysolettaman periaatetta, joka ilmaistaan nykyisin Euroopan unionin perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohdassa, sovelletaan yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin hallinnollisiin ja oikeudellisiin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen.

Komission velvollisuudesta esittää täsmälliset ja yhtäpitävät todisteet, joiden perusteella voidaan vakuuttua siitä, että kilpailusääntöjä on rikottu, sekä siitä, että jos unionin tuomioistuimet ovat epätietoisia, ratkaisu on tehtävä sen yrityksen hyväksi, jolle komission päätös, jossa EY 81 rikkomisen on todettu, on osoitettu, seuraa se, että syyttömysolettaman periaate ei ole esteenä sille, että unionin kilpailuoikeuden tietyistä rikkomisista syytetyn henkilön vastuu voidaan osoittaa sellaisen menettelyn päätteeksi, jossa on noudatettu täysin EY 81 artiklassa ja asetuksessa N:o 1/2003 sekä EY 81 ja EY 82 artiklan mukaisten komission menettelyjen kulusta annetussa komission asetuksessa N:o 773/2004 säädettyjä yksityiskohtaisia sääntöjä ja jonka yhteydessä puolustautumisoikeuksia on siten voitu käyttää täysimääräisesti.

Oikeus syyttömysolettamaan ei missään tapauksessa ole lähtökohtaisesti esteenä sille, että hallintoviranomaisen määräämiä rikosoikeudellisia seuraamuksia voidaan panna täytäntöön ennen kuin ne tulevat tuomioistuimessa käytävän oikeudenkäynnin päätyttyä lopullisiksi edellyttäen, että tällainen täytäntöönpano tapahtuu kohtuullisissa rajoissa, joiden avulla ylläpidetään kyseessä olevien intressien oikeudenmukaista tasapainoa asiassa, ja että henkilön, jolle seuraamus on määrätty, asema voidaan palauttaa entiselleen siinä tapauksessa, että hänen kanteensa hyväksytään.

(ks. 97, 100–102 ja 104 kohta)

4. Ks. tuomion teksti.

(ks. 116–120 ja 124 kohta)

5. Ks. tuomion teksti.

(ks. 144–151 kohta)

6. Ks. tuomion teksti.

(ks. 206–212, 232 ja 240 kohta)

7. Ks. tuomion teksti.

(ks. 213, 215–218 ja 243 kohta)

8. Ks. tuomion teksti.

(ks. 213–218 ja 243 kohta)

9. Ks. tuomion teksti.

(ks. 266–277 kohta)

10. Ks. tuomion teksti.

(ks. 280–282 kohta)

11. Silloin kun tytäryhtiöt ovat saman emoyhtiön 100-prosenttisessa tai lähes 100-prosenttisessa suorassa tai välillisessä omistuksessa, voidaan rikkomisen, johon konsernin yksi tytäryhtiö on aiemmin syyllistynyt, ottaa unionin kilpailuoikeuden alalla huomioon tämän konsernin toisen tytäryhtiön rikkomisen uusimista koskevan raskauttavan seikan toteen näyttämiseksi.

Emoyhtiön voidaan kuitenkin katsoa olevan vastuussa emoyhtiön 100-prosenttisessä tai lähes 100-prosenttisessä omistuksessa olevan tytäryhtiön kilpailusääntöjä rikkovasta toiminnasta ja emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiölleen määrätyn sakon maksamisesta yhteisvastuullisesti ainoastaan, jos emoyhtiö ei kumoa kumottavissa olevaa olettaamaa, jonka mukaan se käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tämän tytäryhtiön liiketoimintapolitiikkaan.

Tästä seuraa, ettei komissio voi EY 81 artiklan mukaisessa menettelyssä tyytyä toteamaan, että yrityksellä voi olla tällainen ratkaiseva vaikutusvalta toisen yrityksen liiketoimintapolitiikkaan, ilman että olisi tarpeen selvittää, onko tällaista vaikutusvaltaa todella käytetty. Päinvastoin on niin, että komission on periaatteessa osoitettava tällainen ratkaiseva vaikutus kaikkien tosiseikkojen perusteella, ja näihin kuuluu erityisesti yhden yrityksen mahdollinen määräämisvalta suhteessa toiseen yritykseen.

Lisäksi EY 81 artiklan 1 kohdan perusteella tehtyjen päätösten soveltamiseksi ja täytäntöön panemiseksi on tarpeen yksilöidä sellainen kokonaisuus, joka on oikeussubjekti ja jolle päätös osoitetaan. Niinpä oikeuskäytännön mukaan silloin, kun tällaisen unionin kilpailusääntöjen rikkomisen on todettu tapahtuneen, on siis määritettävä se luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka rikkomisajankohtana vastasi yrityksen toiminnasta, jotta tämä voitaisiin saattaa vastuuseen rikkomisesta. Kun komissio tekee tämän määräyksen nojalla päätöksen, sen on yksilöitävä se luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö taikka luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt, joiden voidaan katsoa olevan vastuussa kyseisen yrityksen menettelystä ja joille voidaan tällä perusteella määrätä seuraamuksia, ja se osoittaa päätöksen tälle henkilölle tai näille henkilöille.

On myös todettava, että pelkästään se, että kahden eri liikeyhtiön osakepääoman omistaa sama henkilö tai perhe, ei ole riittävää, jotta voitaisiin osoittaa näiden yhtiöiden olevan taloudellinen yksikkö, minkä seurauksena unionin kilpailuoikeuden mukaan on se, että yhden yhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa toisen yhtiön toiminnasta ja että yksi yhtiö voidaan velvoittaa maksamaan toiselle määrätty sakko.

Näin ollen ei ole hyväksyttävää, että komissio voisi todeta rikkomisen uusimista koskevan raskauttavan seikan tytäryhtiön ja sen emoyhtiön osalta todetessaan, että niitä voidaan pitää vastuussa aikaisemmasta rikkomisesta, josta niille ei ole määrätty seuraamuksia komission päätöksessä ja jota todettaessa ne eivät ole olleet väitetiedoksiannon adressaatteja, minkä vuoksi niille ei ollut annettu tilaisuutta esittää perusteluitaan kiistääkseen sen, että ne mahdollisesti muodostivat taloudellisen kokonaisuuden yhden tai toisen aiemman päätöksen adressaattina olleen yrityksen kanssa.

(ks. 309–314 kohta)

12. Ei ole hyväksyttävää, että komissio voisi katsoa rikkomisen uusimista koskevaa raskauttavaa seikkaa todettaessa, että yrityksen täytyy olla vastuussa aikaisemmasta rikkomisesta, josta sille ei ole määrätty seuraamuksia komission päätöksessä ja jota todettaessa yritys ei ole ollut väitetiedoksiannon adressaatti, minkä vuoksi kyseiselle yritykselle ei ollut aiemman rikkomisen toteamista koskeneen menettelyn seurauksena annetun päätöksen yhteydessä annettu tilaisuutta esittää perusteluitaan kiistääkseen sen, että se mahdollisesti muodosti taloudellisen kokonaisuuden muiden yritysten kanssa.

Tällaista päätelmää on sovellettava sitäkin suuremmalla syyllä siksi, että vaikka suhteellisuusperiaate edellyttää, että kyseisen rikkomisen ja aikaisemman kilpailusääntöjen rikkomisen välillä kulunut aika otetaan huomioon arvioitaessa, onko yrityksellä taipumusta olla piittaamatta näistä säännöistä, komissio ei kuitenkaan ole sidottu mahdolliseen vanhentumis aikaan rikkomisen uusimisen toteamiselle.

On myös niin, että vaikka onkin perusteltua katsoa, että emoyhtiö on tosiasiallisesti tietoinen päätöksestä, jonka komissio on aikaisemmin osoittanut tämän tytäryhtiölle, jonka osakepääoman emoyhtiö omistaa lähes kokonaan, tämä tieto ei voi kompensoida sitä, ettei aikaisemmassa päätöksessä todettu kyseisen emo- ja tytäryhtiön muodostavan yhtä taloudellista kokonaisuutta, jotta olisi voitu katsoa mainitun emoyhtiön olevan vastuussa aikaisemmasta rikkomisesta ja korottaa sille määrättyjen sakkojen määrää rikkomisen uusimisen perusteella.

(ks. 318–320 ja 328 kohta)

13. Unionin kilpailuoikeutta koskevassa hallinnollisessa menettelyssä tapahtuva rikkomisen uusimisen toteaminen ja sen erityispiirteiden arviointi kuuluvat komission harkintavaltaan siltä osin kuin kyse on niiden tekijöiden valinnasta, jotka se ottaa huomioon sakkojen määrän määrittämiseksi, eikä komissiota sido mahdollinen vanhentumis aika tällaisen toteamuksen tekemiselle.

Rikkomisen uusiminen on siis tärkeä komission arvioitavaksi kuuluva tekijä, jonka huomioimisella pyritään saamaan yritykset, jotka ovat osoittaneet taipumusta olla piittaamatta kilpailusäännöistä, muuttamaan käyttäytymistään. Komissio voi näin ollen ottaa kussakin tapauksessa huomioon seikat, jotka ovat omiaan vahvistamaan tällaisen taipumuksen ja joihin kuuluu esimerkiksi aika, joka on kulunut asianomaisten rikkomisten välillä.

Suhteellisuusperiaate edellyttää, että kyseisen rikkomisen ja aikaisemman kilpailusääntöjen rikkomisen välillä kulunut aika otetaan huomioon arvioitaessa, onko yrityksellä taipumusta olla piittaamatta näistä säännöistä. Unionin tuomioistuimet voivat komission kilpailuoikeuden alalla toteuttamiin toimenpiteisiin kohdistuvassa tuomioistuINVALVONNASSAAN siis joutua tarkistamaan, onko komissio noudattanut suhteellisuusperiaatetta korottaessaan määrättyä sakkoa uusimisen perusteella, ja etenkin, onko tällainen korotus määrättävä, kun kyseisen rikkomisen ja aikaisemman kilpailusääntöjen rikkomisen välillä kulunut aika otetaan huomioon.

Tässä yhteydessä noin 13 vuoden ja kahdeksan kuukauden pituisen ajanjakson kulumisen päätöksen, jossa todetaan konsernin rikkoneen kilpailusääntöjä ja määrätään konserniin kuuluville yhtiöille sakko, tekemisajankohdan ja sen ajankohdan välillä, jolloin rikkomisen, johon samaan konserniin kuuluvat yhtiöt ovat syyllistyneet ja josta on määrätty uudessa menettelyssä sakko, on alkanut, ei ole esteenä sille, että komissio voi suhteellisuusperiaatetta loukkaamatta todeta, että päätöksen adressaattien muodostamalla yrityksellä oli taipumusta olla piittaamatta kilpailusäännöistä, mikäli kyse on siitä samasta toiminnanalasta, johon komission päätöksen adressaatteina ovat konsernin tytäryhtiöt kuuluvat, ja mikäli aikaisemman päätöksen kohteena olevassa kartellissa oli erityispiirteitä, jotka olivat hyvin lähellä sitä kartellia, joista uudessa päätöksessä määrättiin seuraamus.

(ks. 326–328, 330, 332–334 ja 485 kohta)

14. Ks. tuomion teksti.

(ks. 353, 354, 357, 358 ja 390 kohta)

15. Ks. tuomion teksti.

(ks. 368–372 kohta)

16. Ks. tuomion teksti.

(ks. 378, 380 ja 381 kohta)

17. Ks. tuomion teksti.

(ks. 385–387 kohta)

18. Ks. tuomion teksti.

(ks. 402–410 kohta)

19. Ks. tuomion teksti.

(ks. 415–417, 420, 421 ja 424 kohta)

20. Ks. tuomion teksti.

(ks. 449–454 kohta)

21. Tilanteessa, jossa kilpailusääntöjen rikkomisesta on määrätty sakkoa ja sakon perusmäärän korottaminen 60 prosentilla rikkomisen uusimisen vuoksi on perusteltu kahdella aikaisemmalla komission päätöksellä, joissa on todettu kilpailusääntöjen rikkominen, vaikka vain ensimmäinen näistä päätöksistä voidaan rikkomisen uusimisen osoittamiseksi ottaa huomioon ja vaikka ensimmäinen päätös on lisäksi ajallisesti kauempana riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetun rikkomisen alkamisesta, kilpailusääntöjä rikkovan toiminnan toistaminen ei ole niin vakava kuin miksi se on alun perin katsottu. Näin ollen on perusteltua alentaa tätä korotusprosenttia puolella.

(ks. 461, 485 ja 486 kohta)

22. Ks. tuomion teksti.

(ks. 491 ja 492 kohta)

23. Siitä, että unionin tuomioistuimet loukkaavat Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen kohdan mukaista velvollisuuttaan ratkaista niiden käsiteltäväksi saatetut asiat kohtuullisessa ajassa, on määrättävä seuraamus unionin yleisessä tuomioistuimessa nostetun vahingonkorvauskanteen yhteydessä, koska tällainen kanne merkitsee tehokasta ja yleisesti sovellettavaa korjauskeinoja, jonka avulla tällaista loukkaamista voidaan arvioida ja siitä voidaan määrätä seuraamuksia.

Kanne, jolla vaaditaan vain unionin kilpailuoikeutta koskevan komission päätöksen kumoamista tai toissijaisesti sakon määrän alentamista, ei voida missään tapauksessa rinnastaa vahingonkorvauskanteeseen, eikä se näin ollen ole asianmukainen keino vaatia seuraamuksia siitä, että unionin tuomioistuimet ovat mahdollisesti loukanneet velvollisuuttaan ratkaista asia kohtuullisessa ajassa.

(ks. 495 ja 496 kohta)

24. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen kohdan mukaan jokaisella on oikeus oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa. Tämä jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä lähtöisin oleva takuu on kirjattu myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleeseen.

Puolueettomuustakuu kattaa kaksi näkökohtaa. Yhtäältä asiaa käsittelevän tuomioistuimen on oltava subjektiiviselta kannalta puolueeton eli yhdelläkään sen jäsenistä ei saa olla ennakolta määritettyä kantaa tai henkilökohtaisia ennakkoluuloja, ja jäsenten oletetaan olevan henkilökohtaisesti puolueettomia, kunnes toisin todistetaan. Toisaalta kyseisen tuomioistuimen on oltava objektiivisesti puolueeton eli annettava riittävät takeet, jotta kaikki perustellut epäilykset voidaan tältä osin sulkea pois.

Tilanteessa, jossa kantaja esittää väitteen, joka koskee oikeudenkäynnin pituuden kohtuuttomuutta tässä asiassa, ja tässä yhteydessä kehottaa unionin yleisen tuomioistuimen tätä asiaa käsittelevää jaostoa arvioimaan, onko jaosto syylistynyt itse menettelylliseen sääntöjenvastaisuuteen olemalla perusteettomasti myöhässä asian käsittelyssä, tämä ratkaisukokoonpano ei voi missään tapauksessa antaa kantajalle riittäviä takeita, jotta kaikki perustellut epäilykset voitaisiin sulkea pois sen osalta, tutkiiko se oikeudenkäynnin kohtuuttoman pitkää kestoa koskevaa väitettä puolueettomasti.

(ks. 497–500 kohta)